

**До спеціалізованої вченої ради
Д 11.170.02 в Державній установі
«Інститут економіко-правових
досліджень імені В.К. Мамутова
НАН України»
01032, м. Київ, бульвар Тараса
Шевченка, 60**

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора юридичних наук, професора

Никитченко Наталії Валеріївни

на дисертаційне дослідження Ясиновської Ольги Сергіївни

«Правовий статус державних господарських об'єднань»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних

наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право;

господарсько-процесуальне право

Актуальність теми дослідження

Виконання складних завдань досить часто виявляється неможливим в межах одного державного підприємства. Не в останню чергу - це зумовлено специфікою ведення господарської діяльності в окремих сферах та галузях економіки. Відповідно для досягнення соціальних та економічних результатів та подальшої координації підприємств учасників уповноваженими органами створюються державні господарські об'єднання з централізованим управлінням.

Слід зазначити, що здійснюючи централізоване управління такого роду об'єднання по суті реалізують організаційно-господарські повноваження. Відповідно визнання державних господарських об'єднань в якості суб'єктів господарювання, які мають організаційно-господарські повноваження щодо підпорядкованих їм підприємств-учасників справляє неабиякий вплив на правовий статус державних господарських об'єднань

та зміст їх правосуб'єктності. Проте існуючі дослідження господарсько-правового характеру не відображають в достатній мірі цю особливість, що призводить до формулювання неоднозначних наукових висновків.

Додатково слід звернути увагу на те, що недосконалість чинного законодавства України створює значні перешкоди на шляху ефективної реалізації державними господарськими об'єднання господарської правосуб'єктності. Так, ст. 119 ГК України визначає поняття державного (комунального) господарського об'єднання та містить правові норми щодо окремих аспектів його правового регулювання. Водночас окремі законопроекти, які знаходяться на розгляді у Верховній Раді України ставлять під загрозу взагалі існування державних господарських об'єднань, наприклад законопроект № 2635 «Про внесення змін і доповнень до деяких законів України з метою вдосконалення цивільного законодавства» щодо скасування Господарського кодексу України. Такого роду ініціативи призведуть до виникнення прогалин у правовому регулюванні утворення та припинення державних господарських об'єднань, формування органів управління, виходу учасників із складу об'єднання тощо.

Тому важливо відзначити те, що на тлі недостатності комплексного правового дослідження відносин, що виникають у сфері управління державними підприємствами, цінність представленої роботи значно збільшується.

Таким чином, дослідження особливостей правового статусу державних господарських об'єднань спрямоване на поглиблення теоретичного доробку науки господарського права, а також вдосконалення правотворчої та правозастосовної практики в зазначеній сфері.

В контексті вищенаведеного обрання теми дослідження заслуговує на підтримку, адже воно є актуальним для юридичної науки та економічного життя за своїм предметом, поставленою метою, завданнями та результатами їх вирішення.

Новизна результатів наукового дослідження

Дисертація О.С. Ясиновської є першим у вітчизняній юридичній науці науковим дослідженням правового статусу державних господарських об'єднань, яке здійснене у сучасних умовах, на основі якого розроблені відповідні нові наукові положення та пропозиції щодо вдосконалення законодавства у цій сфері.

Зокрема, авторка виважено підходить до аналізу понять «об'єднань підприємств», «об'єднань осіб» та «об'єднань» відзначаючи їх спільні та відмінні риси (с. 29-30). А також, наводить аргументовані приклади про необхідність відокремлення державних господарських об'єднань від суміжних форм інтеграційних об'єднань суб'єктів господарювання: бізнес-кластерів, стратегічних альянсів, холдингів, картелів, синдикатів, підприємницьких мереж (с. 31-32).

У зв'язку з цим цікавим є авторське визначення державного господарського об'єднання як господарської організації, утвореної у складі двох або більше державних підприємств за рішенням Кабінету Міністрів України або, у визначених законом випадках, рішенням міністерств (інших органів, до сфери управління яких входять підприємства, що утворюють об'єднання) з метою вирішення спільних економічних та соціальних завдань шляхом координації виробничої, наукової та іншої діяльності підприємств-учасників (с. 61).

Наголошуючи на необхідності досліджувати не назви організаційно-правових форм, а їх внутрішній зміст, дисертантка проводить порівняльний аналіз організаційно-правових форм державних господарських об'єднань з міжнародними стратегічними альянсами та транснаціональними корпораціями та пропонує авторське бачення понять «асоціація», «корпорація», «концерн» (ст. 51). Така позиція авторки дозволяє розвинути положення статті 120 Господарського кодексу України та створити диференційний підхід до врегулювання правового статусу державних господарських об'єднань.

Ясиновська О.С. виважено підходить до питання обґрунтування

розширення правосуб'єктності державних підприємств та їх змістовного наповнення і на цій основі доходить таких висновків. Зокрема, зауважується, що державні підприємства можуть ініціювати створення об'єднання шляхом надіслання відповідного звернення Кабінету Міністрів України або міністерствам (іншим органам, до сфери управління яких входять підприємства) та пропонує відповідні зміни до ч. 4 ст. 119 Господарського кодексу України (с. 70).

Слушним є також висновок авторки щодо розширення переліку підстав реорганізації державного господарського об'єднання іншими випадками, передбаченими законодавством. Зокрема уточнення, що реорганізація державного господарського об'єднання здійснюється шляхом перетворення його в іншу організаційно-правову форму господарського об'єднання: асоціацію, корпорацію, консорціум, концерн дозволить законодавчо зафіксувати той факт, що в результаті припинення державного об'єднання підприємства-учасники не втрачають своєї правосуб'єктності, оскільки кожен з них має статус юридичної особи (с. 70).

У роботі дисертантка зазначає, що створення та реорганізація державним господарським об'єднанням структурних підрозділів, визначення їх правового статусу, розподілення повноважень між ними, є важливим напрямом діяльності у його управлінні, що дозволяє ефективно реалізовувати соціальні та економічні завдання (с. 94-95). У зв'язку з цим виправданим слід визнати завдання дослідження щодо порядку управління державним господарським об'єднанням.

Не менш цікавим є висновок, що склад правління державного господарського об'єднання можуть утворювати: 1) представники підприємств-учасників; 2) представники одного підприємства-учасника; 3) спеціалісти за напрямом роботи об'єднання, які не є його штатними працівниками і залучаються для виконання функцій членів правління на контрактній основі (с. 115). При цьому, авторкою додатково уточнено, що виходячи зі змісту ч. 4 ст. 122 ГК України склад правління визначається

статутом об'єднання і не регулюється нормами Господарського кодексу України.

Заслуговує на увагу позиція дисертантки, згідно з якою підставами відповідальності підприємств та об'єднання у внутрішньогосподарських відносинах є господарські договори, що укладаються між ними та норми локальних нормативних актів, зокрема, статуту, наказів, розпоряджень. У зв'язку з цим заслуговує на підтримку сформований авторкою концепт терміну «обов'язкова вказівка» як локального нормативного акту державного господарського об'єднання, спрямованого на координацію виробничої, інноваційної та іншої діяльності суб'єктів такого об'єднання (с. 116).

Привертають увагу авторські міркування щодо окремих прикладів з практики нормотворення та правозастосування у частині притягнення до відповідальності за невиконання зобов'язань між підприємствами учасниками та державним господарським об'єднанням. Зокрема, аналізуючи судову практику, авторка відзначає, що обов'язок підприємств сплачувати майнові внески на користь об'єднанням може виникати із статуту, а також з актів органів управління. Відповідно у дисертації зроблено висновок, що якщо судом буде встановлено, що у статуті відсутні положення про обов'язковість сплати підприємствами-учасниками майнових внесків, то учасники об'єднання не зобов'язані сплачувати такі внески (с. 102).

За результатами аналізу чинного законодавства України авторкою сформульовано висновок про необхідність удосконалення правового регулювання майнових відносин, що складаються у державному господарському об'єднанні. А саме, відсутній чіткий закріплений порядок використання майна підприємства-учасника у разі його виходу зі складу об'єднання, у зв'язку з чим слушною є пропозиція авторки про необхідність доповнення ч. 2 ст. 124 Господарського кодексу України другим реченням такого змісту: «Майно, що залишилося після виходу підприємства-учасника зі складу державного господарського об'єднання,

використовується за вказівкою уповноваженого органу управління». Додатково у дисертаційному дослідженні обґрунтовано положення про вдосконалення чинного законодавства України в частині обмеження повноваження розпорядження майном держави, як власника, у зв'язку з чим запропоновано закріпити порядок розподілу майна державного господарського об'єднання у разі його ліквідації шляхом доповнення ч. 5 ст. 124 Господарського кодексу України четвертим реченням наступного змісту: «Майно, що залишилося після ліквідації державного господарського об'єднання, використовується за вказівкою уповноваженого органу управління» (с. 124).

Звісно, робота містить і інші, не менш цікаві наукові положення, які визначають новизну дисертаційного дослідження О.С. Ясиновської, проте і цього цілком достатньо, аби стверджувати, що авторкою досягнуто головної мети дисертації, яка полягає в розробці нових теоретичних положень щодо правового статусу державних господарських об'єднань та конкретних пропозицій з удосконалення законодавства, що регулює їх діяльність.

Обґрунтованість і достовірність результатів дослідження

Структура дисертації О.С. Ясиновської відповідає поставленій меті та завданням дослідження, а виклад його результатів здійснено на належному науково-методичному рівні.

Наукові положення та рекомендації аргументовані, базуються на розробках з питань правового регулювання статусу державних господарських об'єднань.

Обґрунтованість та достовірність підготовлених висновків та рекомендацій досягається за рахунок дослідження авторкою значної кількості літературних та нормативно-правових джерел (робота містить список використаних джерел із 227 найменувань).

Обґрунтованість сформульованих авторкою висновків і пропозицій підтверджується і фактом публікації робіт, присвячених темі дисертації. Зокрема, результати дисертаційної роботи викладено у 10 наукових

працях, з яких 7 статей опубліковано у наукових фахових виданнях України, 3 статті у зарубіжних наукових виданнях, 4 публікації за матеріалами науково-практичних конференцій.

При цьому як публікації, так і автореферат дисертації з достатньою повнотою висвітлюють положення поданого на захист дослідження.

Висновки і рекомендації, які розроблені авторкою в результаті опрацювання значного обсягу законодавства та проведення комплексного системного дослідження, достатньо апробовані на науково-практичних конференціях.

У дисертації вдало використані загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання.

В цілому, для роботи характерний логічний стиль викладення матеріалу, а дослідження відзначається послідовністю та чіткістю висновків.

Теоретичне і практичне значення результатів

Теоретичне і практичне значення дисертаційної роботи полягає в комплексному системному дослідженні проблематики правового статусу державних господарських об'єднань та розробці конкретних пропозицій з удосконалення законодавства, що регулює їх діяльність.

Найбільш значущими науковими результатами дослідження є:

- обґрунтування пропозицій теоретичного характеру, які можуть справити істотний вплив на розвиток доктрини господарського права у частині уточнення визначення державного господарського об'єднання як господарської організації, утвореної у складі двох або більше державних підприємств за рішенням Кабінету Міністрів України або, у визначених законом випадках, рішенням міністерств (інших органів, до сфери управління яких входять підприємства, що утворюють об'єднання) з метою вирішення спільних економічних та соціальних завдань шляхом координації виробничої, наукової та іншої діяльності підприємств-учасників.

- виявлення окремих недоліків у правовому регулюванні майнові-господарських та організаційно-господарських відносин за участю

державного господарського об'єднання і підприємств-учасників та обґрунтування пропозицій щодо їх усунення;

- обґрунтування необхідності розширення правосуб'єктності державних підприємств та їх змістовного наповнення.

Теоретичні висновки, запропоновані у дисертаційному дослідженні, можуть стати підґрунтям для подальших наукових досліджень з питань удосконалення правового статусу державних господарських об'єднань.

Практичне значення положень і рекомендацій виконаного дослідження полягає в тому, що вони можуть бути застосовані у законотворчій діяльності з метою доопрацювання та удосконалення чинного господарського законодавства, а також у практиці правозастосування.

Крім того, матеріали дисертаційного дослідження також можуть бути використані у науково-дослідній роботі, у навчальному процесі при викладанні господарсько-правових дисциплін.

Зауваження щодо форми та змісту дисертації

В цілому позитивно оцінюючи положення дисертаційної роботи, необхідно звернути увагу на питання, які могли б слугувати предметом додаткових пояснень та наукових дискусій.

1. Так, у підрозділі 2.1 дисертаційної роботи авторка досліджуючи питання примусового припинення державних господарських об'єднань наголошує, що Антимонопольний комітет України може прийняти рішення про примусову реорганізацію державного господарського об'єднання у разі порушення останнім законодавства про захист економічної конкуренції, наприклад, шляхом примусового поділу суб'єкта господарювання, що займає монопольне (домінуюче) становище на ринку. При цьому рішення суду не потрібно, окрім випадку, коли суб'єкт господарювання оскаржує рішення органів Антимонопольного комітету України до господарського суду.

Втім варто зазначити, що більшість державних господарських об'єднань, які створюються задля досягнення соціальних та економічних

результатів, як правило, займають монополічне становище на ринку. Відповідно авторці слід пояснити як в таких випадках будуть узгоджуватися інтереси держави з антимонопольним законодавством.

2. Досліджуючи існуючі у юридичній літературі наукові підходи щодо можливості віднесення державних господарських об'єднань до суб'єктів владних повноважень та природи делегування повноважень у роботі дисертантка підкреслює, що публічно-владні управлінські функції мають, зокрема, уповноважені органи управління державних господарських об'єднань, і вони можуть делегувати їх господарським структурам, до яких, зокрема, віднесені державні господарські об'єднання. Наприклад, такі функції має державний концерн «Укроборонпром», який є суб'єктом управління об'єктами державної власності в оборонно-промисловому комплексі (с. 82). Однак авторці доцільно аргументувати доцільність надання державним господарським об'єднанням статусу суб'єкта владних повноважень виходячи з того, що державні господарські об'єднання, як правило, реалізують виробничо-господарські та організаційно-господарські функції.

3. Аналізуючи у підрозділі 1.2 дисертації організаційно-правові форми державних господарських об'єднань поза увагою авторки залишається питання утворення так званих «змішаних» господарських об'єднань, які утворюються за участю державних підприємств та суб'єктів господарювання приватної форми власності. Разом з тим такого роду об'єднання можуть бути корисними для виконання інвестиційних проєктів в рамках державно-приватного партнерства.

Загальний висновок по дисертації

Викладені зауваження мають дискусійний характер. Вони направлені на подальше дослідження поставленої проблеми та істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Ясиновської Ольги Сергіївни.

Дисертація О.С. Ясиновської – актуальне, самостійне, змістовне наукове дослідження, яким авторка розв’язує важливе наукове завдання, яке полягає у розробці теоретичних пропозицій та практичних рекомендацій щодо вдосконалення правового статусу державних господарських об’єднань, що має суттєве значення для науки господарського права.

Дисертація логічно побудована, оформлена відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, а її положення викладені чіткою та зрозумілою мовою. Пропозиції і рекомендації можуть бути використані для удосконалення чинного законодавства і практики його застосування.

Дисертація О.С. Ясиновської відповідає спеціальності 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право. Автореферат та наукові публікації повністю відображають основні положення та результати дисертації. Публікації в достатній кількості вміщено у наукових фахових виданнях, визначених для оприлюднення положень дисертацій.

Таким чином, вищезазначене дає підстави вважати, що дисертація Ясиновської Ольги Сергіївни за своїм змістом, достовірністю отриманих результатів, новизною, теоретичною та практичною значимістю відповідає вимогам пунктів 9, 11 «Порядку присудження наукових ступенів», а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04. – господарське право; господарсько-процесуальне право.

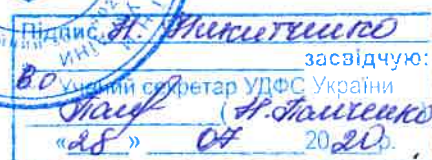
Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри господарського права та процесу
Навчально-наукового інституту права
Університету державної фіскальної
служби України

Н.В. Никитченко

Підпис доктора юридичних наук, професора Никитченко Н.В. засвідчую:

«28» липня 2020 р.